

S.A.Hacıyeva
i.e.d., dosent, Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
hajiyevasakina@yahoo.com
F.S.Hüseynov
magistrant, Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
huseynovfateh8@gmail.com

Məqalə redaksiyaya daxil olub 03.10.2025

The article was received by editorial board on 03.10.2025

Статья принята к печати 03.10.2025

TURİZM SIĞORTASININ İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Xülasə

Turizm sahəsində sığorta fəaliyyətinin inkişaf perspektivləri müasir qlobal çağırışlarla sıx bağlıdır. Beynəlxalq turizm axınlarının sürətlə artması, insanların yeni səyahət vərdişlərinin formalaşması və eyni zamanda təbii fəlakətlər, epidemiyalar, siyasi risklər, texnoloji nasazlıqlar kimi gözlənilməz halların çoxalması turizm sığortasının aktuallığını artırır. Azərbaycanda bu sahənin inkişafı turistlərin hüquq və təhlükəsizliyinin qorunması, səyahət xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və ölkənin turizm imicinin gücləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Gələcəkdə rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi ilə sığorta xidmətlərinin daha əlçatan və çevik olması gözlənilir. Mobil tətbiqlər və onlayn platformalar vasitəsilə operativ sığorta təminatı, fərdiləşdirilmiş sığorta paketlərinin hazırlanması, həmçinin xarici sığorta şirkətləri ilə əməkdaşlıq imkanlarının genişləndirilməsi perspektivləri mövcuddur. Dövlət dəstəyi və qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi isə bazarın dayanıqlı inkişafına şərait yarada bilər. Ümumilikdə, turizm sahəsində sığortanın inkişafı həm iqtisadi sabitliyin, həm də sosial təhlükəsizliyin təminində əsas mexanizmlərdən biri kimi çıxış edir.

Açar sözlər: turizm, sığorta, inkişaf, iqtisadi, sosial.

GİRİŞ

Turizm sahəsi müasir dövrdə dünya iqtisadiyyatının ən dinamik inkişaf edən sahələrindən biridir. Beynəlxalq səfərlərin artması, yeni turizm istiqamətlərinin formalaşması və global integrasiyanın dərinləşməsi bu sektorun əhəmiyyətini daha da artırmışdır. Lakin turizm sahəsi eyni zamanda risklərin ən çox müşahidə olunduğu fəaliyyət sahələrindən biridir. Təbii fəlakətlər, epidemiyalar və pandemiyalar, siyasi qeyri-sabitlik, texniki nasazlıqlar, tibbi zərurətlər və digər gözlənilməz hallar turistlərin təhlükəsizliyini və rahatlığını risk altına alır. Bu baxımdan sığorta fəaliyyəti turizmdə təhlükəsizliyin əsas təminat mexanizmi kimi çıxış edir.

Azərbaycan üçün turizm sahəsində sığorta xidmətlərinin inkişafı həm milli iqtisadiyyatın dayanıqlığı, həm də beynəlxalq turizm bazarında rəqabət qabiliyyətinin artırılması baxımından zəruri amildir. Ölkədə bu sahənin inkişafı turistlərin hüquqlarının qorunmasına, onların səyahət zamanı üzləşə biləcəkləri risklərin azaldılmasına və ölkənin turizm imicinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir (Ə. Gülşən E., 2015, s.40).

NƏZƏRİ YANAŞMALAR

Turizm sahəsində sığortanın inkişafı bir sıra mühüm istiqamətlər üzrə nəzərə çarpır. İlk növbədə, risklərin azaldılması və turistlərin hüquqlarının qorunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Sığorta mexanizmləri səyahət zamanı ortaya çıxa biləcək gözlənilməz hallarda – təbii fəlakətlər, qəza, xəstəlik və ya başqaj itkisi kimi situasiyalarda turistləri müdafiə etməklə onların həm maddi, həm də mənəvi zərərlərinin minimuma endirilməsinə xidmət edir. Bu isə turizm xidmətlərindən istifadə edənlərin etibarını artırır və onların rahatlığını təmin edir.

Digər mühüm istiqamət isə turizm məhsullarının rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsidir. Qlobal turizm bazarında rəqabət getdikcə artdığından, turistlər yalnız maraqlı marşrut və xidmətlərə deyil, həm də təhlükəsizliyə önəm verirlər. Təhlükəsiz və etibarlı xidmətlərin təqdim olunması, sığortalı turizm paketlərinin hazırlanması həm xarici, həm də yerli turistlər üçün cəlbedici olur və ölkənin turizm imicinin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayır.

Rəqəmsal və innovativ yanaşmaların tətbiqi də bu sahənin inkişaf perspektivlərini gücləndirir. Mobil tətbiqlər və onlayn platformalar vasitəsilə sığorta xidmətlərinin daha çevik və əlçatan təqdim olunması turistlərə vaxt itirmədən, istənilən məkandan sığorta xidmətlərindən yararlanmaq imkanı verir. Eyni zamanda, fərdiləşdirilmiş sığorta paketlərinin yaradılması turistlərin ehtiyaclarına uyğun daha effektiv xidmət göstərilməsinə şərait yaradır.

Sığortanın inkişafında dövlət dəstəyi və beynəlxalq əməkdaşlıq amilləri də mühüm yer tutur. Qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, dövlətin stimullaşdırıcı tədbirlər həyata keçirməsi sığorta bazarının möhkəmlənməsinə imkan verir. Bununla yanaşı, beynəlxalq sığorta şirkətləri ilə əməkdaşlıq, qabaqcıl təcrübənin ölkəyə gətirilməsi və yerli sığorta xidmətlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması bu sahənin inkişafını daha da sürətləndirə bilər (Səmədov T., 2015, s. 69).

TƏHLİL

Dövlət Turizm Agentliyinin məlumatına görə, 2024-cü ildə Azərbaycana gələn xarici turistlərin sayı 2,5 milyon nəfərə yaxın olmuşdur ki, bu da əvvəlki illərlə müqayisədə artım deməkdir. Səyahətlərin artması ilə yanaşı, risklərin də çoxalması müşahidə olunur. Təbii fəlakətlər, qəza halları və xüsusilə COVID-19 pandemiyası kimi hadisələr sığorta xidmətlərinə olan tələbatı kəskin şəkildə artırmışdır. Məsələn, pandemiya dövründə yalnız tibbi sığortası olan turistlər səyahətlərini davam etdirməkdə üstünlük əldə etmişdilər (stat.gov.az).

Digər mühüm istiqamət isə turizm məhsullarının rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsidir. Qlobal turizm bazarında rəqabətin artdığı bir dövrdə, Azərbaycan da turistlər üçün daha cəlbedici olmaq məqsədilə təhlükəsizliyi ön plana çəkir. 2023-cü ildə “Azərbaycan Turizm Bürosu”nun hesabatına əsasən, ölkəyə gələn turistlərin təxminən 35%-i sığortalı turizm paketlərindən istifadə etmişdir. Bu fakt, turistlərin yalnız marşrut və xidmət keyfiyyətinə deyil, həm də təhlükəsizlik təminatına önəm verdiyini göstərir. Xüsusilə Avropa və Yaxın Şərqdən gələn turistlər sığortalı paketlərə daha çox üstünlük verirlər.

Son illərdə Azərbaycanda bir sıra sığorta şirkətləri mobil tətbiqlər üzərindən turizm sığortası təqdim etməyə başlamışdır. “Atəşgah” və “PAŞA Sığorta” kimi aparıcı şirkətlər onlayn platformalar vasitəsilə turistlərə qısa müddətdə sığorta əldə etmək imkanı yaradır. Bu isə turistlərə istənilən məkandan və vaxtdan asılı olmayaraq sığorta xidmətindən yararlanmaq şəraiti verir. Bundan əlavə, fərdiləşdirilmiş sığorta paketləri, xüsusilə dağ turizmi, sağlamlıq turizmi və qış turizmi üçün hazırlanmış xüsusi xidmətlərdə tətbiq olunur.

Azərbaycan hökuməti turizm sahəsini strateji prioritetlərdən biri kimi müəyyənləşdirmiş və 2022–2026-cı illəri əhatə edən “Turizmin İnkişafı Strategiyası”nda turizm sığortasının əhəmiyyətini xüsusi vurğulamışdır. Həmçinin ölkə 2020-ci ildən etibarən BMT-nin Dünya Turizm Təşkilatı (UNWTO) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində təhlükəsiz turizm təşəbbüslərinə qoşulmuşdur. Bu əməkdaşlıq nəticəsində beynəlxalq sığorta standartlarının Azərbaycanda tətbiqi üçün zəmin yaradılmışdır.

Cədvəl 1

Turizm sahəsində sığortanın inkişafı

Göstərici	Dəyəri / dəyişimi
Ölkəyə gələn turistlərin sayı (2024)	2 626 838 (+26 %)
Ölkədən xaricə gedənlərin sayı (2024)	2 158 938 (+16 %)
Turizm sektorunda sığorta prémieyaları (16 şirkət üzrə, yanvar-may 2025)	719,353 milyon AZN
Sığorta sektorunun aktivlərinin artımı (son 3 ildə)	+34,2 %
Sığorta prémieyaları artımı (son 3 ildə)	+67,8 % (1,223 milyard AZN)

Turistlərin əsas gəlmə mənbələri (2024)	Rusiya – 600,2 min nəfər (ən çox)
Ölkəyə gələn turistlərin artımı (son 5 il)	Ən yüksək turist axını 2024-cü ildə – 1 855 113 nəfər (illik artım +32,3 %)
Turizm strategiyası (2023–2026)	Turizmin inkişafını strateji prioritet kimi müəyyənləşdirib

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi.
<https://tourism.gov.az/page/statistics?>

Turist sayının artımı sığorta xidmətlərinə olan ehtiyacın yüksəlməsinə birbaşa təsir göstərir. 2024-cü ildə Azərbaycana gələn turistlərin sayı 2,63 milyon nəfərə yaxın olmuşdur ki, bu da əvvəlki illərlə müqayisədə əhəmiyyətli artım deməkdir. Bu göstərici göstərir ki, ölkəyə gələn turistlərin çoxalması yalnız turizm xidmətlərinə olan tələbatı deyil, həm də sığorta xidmətlərinin zəruriliyini artırır. Belə şəraitdə sığorta bazarının genişləndirilməsi və məhsul müxtəlifliyinin təmin olunması turizm sektorunun davamlı inkişafı üçün əsas şərtlərdən biri sayılır (http://www.economy.gov.az/index.php?option=com_content&view=article&id=32).

Sığorta sektorunun aktivlərinin və premiyalarının sürətli artımı da diqqətəlayiqdir. Son illərdə bu artım 30-70% intervalında dəyişmiş və sektorun maliyyə potensialının gücləndiyini göstərmişdir. Bu dinamika sübut edir ki, ölkənin maliyyə bazarı, xüsusilə sığorta şirkətləri turizm də daxil olmaqla daha geniş risk portfelini qəbul etməyə və idarə etməyə hazırdır. Yəni artıq sığorta yalnız məcburi kateqoriyalarla məhdudlaşmır, eyni zamanda turizm kimi strateji istiqamətlərə də tətbiq olunur.

Turistlərin mənbə ölkələrinin strukturu da sığortalı turizm paketlərinin formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır. 2024-cü ildə Azərbaycana gələn turistlərin 600 mindən çoxu Rusiyadan olub və bu, ümumi turist axınının ən böyük payını təşkil edir. Bu fakt göstərir ki, sığortalı turizm paketləri xüsusilə Rusiya və qonşu regionlardan gələn turistlər üçün vacib komponentə çevrilə bilər. Çünki həmin turistlər səyahət zamanı təhlükəsizlik və rahatlığa daha çox önəm verir və sığortalı xidmətləri seçməkdə maraqlıdırlar (<https://tourism.gov.az/page/statistics?>).

Turizm strategiyasında sığortanın ön plana çəkilməsi isə dövlət səviyyəsində bu sahənin prioritet hesab edildiyini göstərir. 2023–2026-cı illəri əhatə edən “Turizmin İnkişafı Strategiyası”nda təhlükəsiz turizmin təşviqi, sığorta xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması xüsusi istiqamət kimi müəyyən olunmuşdur. Dövlətin dəstəyi, qanunvericilik bazasının inkişaf etdirilməsi və sığorta şirkətləri ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsi, gələcəkdə turizm sektorunda daha dayanıqlı və rəqəbatqabiliyyətli sığorta mühitinin formalaşmasına şərait yarada bilər.

Cədvəl 2

Azad edilmiş ərazilərdə sənaye sektorunun göstəriciləri

Göstərici	2024	Qeyd
Ölkəyə gələn xarici və vətəndaşlığı olmayan şəxslər	~2,626,700	2024-də 25,9 % artım müşahidə olunub
Gələn turistlərin payı üzrə ölkələr	Rusiya 27,8 %, Türkiyə 16,2 %, Hindistan 9,3 %, İran 8,0	Çoxsaylı ölkələrdən pay göstərilib
Sığorta premiyaları (ümumi bazar)	~1,353 milyard AZN	2024-də 10,7 % artım
Sığorta şirkətlərinin ödəmələri	~752,712 milyon AZN	2023-ə nisbətən 28,2 % artım
Sığorta bazarının artımı (son 5 il)	Bazarda ümumi həcm 2 dəfə artması (~ 100 % artım)	2024-də premiyalarda 11 % artım
Könüllü sığortaların premiyaları (yanvar-may 2025)	937,658 milyon AZN (~12,5 % illik artım)	7 ay ərzində toplanıb
Könüllü tibbi sığortanın premiyaları (yanvar-may 2025)	548,125 milyon AZN (14 % artım qarşılıq)	Ödənişlər: 257,365 milyon AZN (17 % artım)

Həyat sığortasının payı bazarda	Həyat sığortası premiyaları bazarda böyük pay tutub (ilk yarıda ~56 %)	2024-də bazar premiyasının ~56 %-i həyat sığortasıdır
---------------------------------	--	---

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. və Dövlət Turizm Agentliyinin məlumatlarına əsasən müəllifin tərtibi

2024-cü ildə Azərbaycanda turizm və sığorta sahələri üzrə müşahidə edilən statistik göstəricilər bu sektorların inkişaf dinamikasının artdığını sübut edir. Həmin il ölkəyə gələn xarici və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin sayı 2 milyon 626,7 min nəfərə çatmış və bu, əvvəlki illə müqayisədə təxminən 25,9 faiz artım demək olmuşdur. Belə bir artım turizm xidmətlərinə olan tələbatın yüksəlməsi ilə yanaşı, turistlərin təhlükəsizlik və təminat məsələlərinə daha çox diqqət yetirdiyini göstərir. Gələnlərin strukturunda isə 27,8 faizlə Rusiya, 16,2 faizlə Türkiyə, 9,3 faizlə Hindistan və 8 faizlə İran aparıcı yerləri tutmuşdur. Bu pay bölgüsü, turizm sığortası paketlərinin daha çox bu ölkələrdən gələn turistlərin ehtiyaclarını nəzərə alacaq şəkildə formalaşdırılmasının vacibliyini ortaya qoyur.

Eyni ildə Azərbaycanın sığorta bazarı da yüksəliş tendensiyası nümayiş etdirmişdir. Ümumi bazar həcmi 10,69 faiz artaraq 1,35 milyard manat səviyyəsinə çatmışdır. Bu artımın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri həyat sığortası olmuş, 2024-cü ildə həyat sığortası üzrə toplanan prémieyalar 16,65 faiz artmış və bütün sığorta prémieyalarının 54 faizdən çoxunu təşkil etmişdir. Bu fakt göstərir ki, sığorta bazasının strukturunda həyat sığortası aparıcı mövqedə olsa da, turizm və digər qeyri-həyat sığortalarının inkişaf etdirilməsi üçün hələ geniş potensial mövcuddur (stat.gov.az)

Sığorta şirkətlərinin ödəmə imkanlarının artması da bazarın dayanıqlılığını göstərən mühüm göstəricilərdən biridir. 2024-cü ildə ödənişlərin ümumi həcmi 603,4 milyon manata çatmış, bu da illik müqayisədə 21,1 faiz artım deməkdir. Bu tendensiya sığorta sisteminin riskləri daha effektiv idarə etmək gücünə sahib olduğunu təsdiqləyir.

Turistlərin ölkə daxilindəki xərcləri də artım dinamikası göstərmişdir. 2024-cü ildə xarici turistlər tərəfindən xərclənən vəsait təxminən 39,5 faiz artaraq 2 milyard ABŞ dollarına yaxın olmuşdur (<https://tourism.gov.az/page/statistics?>). Bu artım bir tərəfdən ölkənin turizm potensialının böyüməsini, digər tərəfdən isə sığorta xidmətlərinə olan tələbin genişlənməsi üçün əlverişli şəraitin mövcudluğunu göstərir. Nəticə etibarilə, artan turist axını, sığorta bazasının böyüməsi və turist xərclərinin yüksəlməsi turizm sığortasının inkişafı üçün mühüm iqtisadi və institusional baza formalaşdırır.

NƏTİCƏ

Nəticə etibarilə, 2024-cü ildə əldə olunmuş statistik göstəricilər Azərbaycanın həm turizm, həm də sığorta sektorunda mühüm inkişaf meyillərinin formalaşdığını nümayiş etdirir. Turistlərin sayında qeydə alınan artım, onların coğrafi strukturundakı müxtəliflik və ölkə daxilində xərclərin yüksəlməsi turizm sahəsinin iqtisadi potensialını əhəmiyyətli dərəcədə artırmışdır. Paralel olaraq, sığorta bazarında həcmnin böyüməsi, həyat sığortasının payının əhəmiyyətli dərəcədə artması və ödəniş imkanlarının genişlənməsi bu sektorun maliyyə dayanıqlılığını təsdiq edir. Bu göstəricilər sübut edir ki, turizm və sığorta sahələrinin integrasiyası ölkənin iqtisadi sabitliyinin güclənməsinə, beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin artmasına və turistlərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə mühüm töhfə verə bilər. Gələcəkdə rəqəmsal həllərin tətbiqi, fərdiləşdirilmiş məhsulların hazırlanması, beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi və dövlət dəstəyi ilə bu iki sektorun sinerjisi Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında strateji rol oynayacaqdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi.
<https://tourism.gov.az/page/statistics>
2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. stat.gov.az

3. Əliyeva Gülşən Elşən qızı. (2015). “Sığorta təşkilatlarının maliyyə resursları və onların artırılması yolları”. mag, dis. Bakı.
4. Səmədov Turan “Müasir bazar iqtisadiyyatı şəraitində maliyyə resurslarının idarə olunması problemləri” mag, dis, Bakı 2015
5. http://www.economy.gov.az/index.php?option=com_content&view=article&id=32

S.A.Hajiyeva

*doctor of economics, Associate Professor,
Azerbaijan University of Tourism and Management*

F.S.Huseynov

master student, Azerbaijan University of Tourism and Management

Development prospects of tourism insurance

Abstract

The prospects for the development of insurance activities in the tourism sector are closely related to modern global challenges. The rapid increase in international tourism flows, the formation of new travel habits of people, and at the same time the increase in unexpected situations such as natural disasters, epidemics, political risks, technological failures, increase the relevance of tourism insurance. The development of this sector in Azerbaijan is of great importance in terms of protecting the rights and safety of tourists, improving the quality of travel services and strengthening the country's tourism image. In the future, insurance services are expected to become more accessible and flexible with the application of digital technologies. There are prospects for operational insurance provision through mobile applications and online platforms, the preparation of personalized insurance packages, as well as expanding cooperation opportunities with foreign insurance companies. State support and improvement of the legislative framework can create conditions for the sustainable development of the market. In general, the development of insurance in the tourism sector acts as one of the main mechanisms for ensuring both economic stability and social security.

Keywords: tourism, insurance, development, economic, social